

SDO

Státní divadlo v Ostravě

půjčuje kostýmy v nově vybudované půjčovně, bývalém kulturním domě Dolu Petr Cingr ve Slezské Ostravě, Michálkovická ul. č. 181

Trolejbusové spojení linkou č. 51, 54

**Půjčujeme denně mimo soboty a neděle od 8 – 15 h
BOHATÝ VÝBĚR KOSTÝMŮ VŠECH DOB!**

Vydalo Státní divadlo v Ostravě v redakci Evy Sýkorové, obálka a grafická úprava Lubomír Kus, fotografie František Krasl. Tisk: Moravské tiskařské závody n. p., Ostrava 1, Hollarova 14.

RICHARD

WAGNER

LOHENGRIIN

STÁTNÍ
DIVADLO
OSTRAVA

Z Wagnerovy korespondence přátelům ...

»... středověká báseň zjevila mi Lohengrina ve dvojaké mystické postavě, která mne naplňovala nedůvěrou, ba jistým odporem, který pocítujeme při pohledu na vyřezávané a pomalované svatě na silnicích a v kostelích katolických zemí. Teprve když tento bezprostřední dojem mi vymizel z paměti, vynořila se postava Lohengrina s daleko větší přitažlivostí. V lohengrinovském mýthu, v jeho jednoduchých vztazích a hluboké myšlence jsem poznával vlastně lidovou báseň o ušlechtilých lidských tužbách, které nemají svůj zárodek jen v křesťanském sklonu k nadpřirozenosti.

Lohengrin hledal ženu, která by mu věřila, která by se neptala kým jest a odkud přichází, nýbrž jej milovala tak jak jest a které by se nemusel odhalovat a ospravedlňovat. Proto musel zatajovat svou nadpřirozenost neboť, právě v tomto tajemství mohla být jediná ochrana před tím, aby nebyl právě pro tuto nadpřirozenost pokorně zbožňován a obdivován. Lohengrin toužil být milován a celým svým myšlením a vědomím nechtěl být ničím jiným než všele cítícím a toužícím člověkem. Ne bohem. Tak prahnul po lidském srdci. Ale svatozář nadpřirozenosti lpí na něm tak nesmazatelně, že budí úžas, závist, pochybnost a žárlivost a tak se konečně sám přesvědčí, že nemůže být milován, jen obdivován a smuten se vrací opět ve svou osamělost ...«

RICHARD WAGNER

Staroněmecký epos

Příběh o rytíři Lohengrinovi je zpracován již ve staroněmeckém eposu ze 13. století.

Na hoře Montsalvat opatruje družina rytířů »svatý Grál«, Křišťálový pohár s krví Kristovou a kopí, jímž byl probodnut Kristův bok. Rytíři, v čele se svým králem Parsifalem, jsou nesmrtelní a nepřemožitelní strážci dobra. Tak i Lohengrin, syn Parsifalův, byl vyslán bránit Elsu z Brabant, když byla hrabětem Telramundem křivě obžalována. Lohengrin Telramunda porazil, získal Elsinu lásku a stal se jejím chotěm. Směl však jen tak dlouho zůstat mezi lidmi, dokud nebyl poznán. Elsa podlehla pochybnostem a pomluvám a donutila Lohengrina odpovědět na otázku, kterou neměla nikdy vyslovit. Otázku o jeho původu. Rytíř svatého Grálu odpověděl, ale současně se loučí a odchází opět na horu Montsalvat.

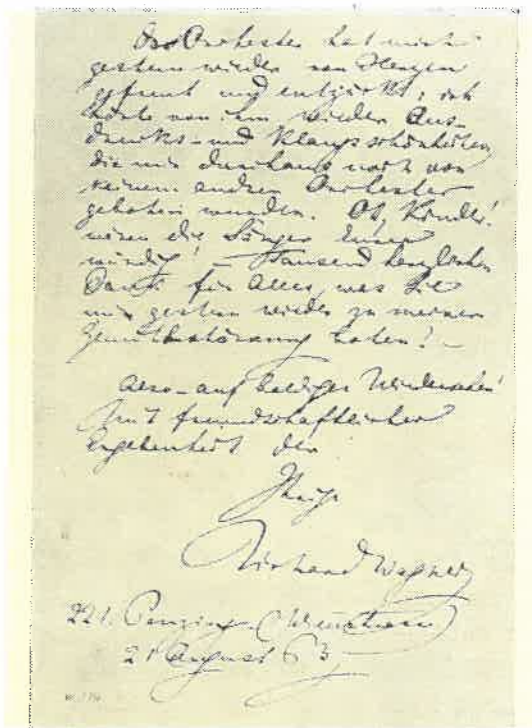
Několik poznámek ke vzniku

Lohengrina

Opera Lohengrin patří do zralé, již »wagnerovské řady« děl. První jeho dvě opery, Víly a Zákaz lásky, byly jen pokusy, Rienzi je ještě ve stylu i hudební řeči poplatný vzorům velké opery.

Bludný Holanďan, Tannhäuser a Lohengrin jsou již projevem osobité, vyhraněné osobnosti, tvůrce hudebního dramatu.

Textová skizza k Lohengrinu vznikla roku 1845 za Wagnerova letního pobytu v Čechách — Mariánských Lázních. Na podzim téhož roku byl již text k opeře dokončen a na jaře začal s kompozicí přede hry. Vyslovil v ní silnou, sugestivní zkratku celý Lohengrinův příběh. Sestoupil na zem, mezi

hřích a zlobu. Na chvíli snil o štěstí. Ale lidská zloba a nenávist brzy zničila jeho iluse.

Později, během komponování, tuto přehru připojil k 3. dějství, protože zde vlastně vrcholí dramatický příběh o Lohengrinu. A vytvořil přehru novou, která pak zahajuje operu v definitivní verzi. V ní se pak zaměřil k vystižení obecného, vyššího smyslu příběhu.

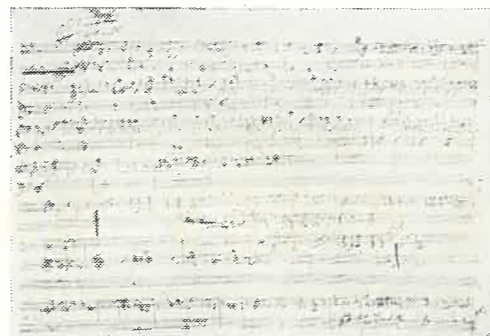
Nejvypjatějším a hudebně nejpodmanivějším místem této Wagnerovy opery je velký monolog, jímž Lohengrin prozrazuje svůj původ a své jméno

Je dálný kraj, tam ve posvátné zemi,
tam stojí hrad,
jenž Mont Salvat je zván ...

a konečně závěrečný jeho zpěv, jímž opouští zemi a vrací se do grálské družiny. Trpce vítá svého průvodce — tajemnou labuť

... Má líbezná, ó poslední tu dálnou pouť,
jak rád bych ti chtěl prominout ...

Opera byla dokončena v roce 1847. Provedena byla až v roce 1850 ve Vymaru v nastudování Franze Liszta. Wagner se nemohl premiéry zúčastnit. Žil tehdy v emigraci ve Švýcarech, vypovězen z vlasti, pro svou spoluúčast na drážďanském povstání v roce 1848.

OPERA STÁTNÍHO DIVADLA V OSTRAVĚ, LAUREÁT STÁTNÍ CENY

● ●
RICHARD WAGNER
LOHENGRIN

Romantická opera o 3. dějstvích
na vlastní text skladatelův
Český překlad: Anna Hostomská
a E. F. Vokálek
Premiéra 20. ledna 1968 v DZN

Dirigent:
Asistent dirigenta:
Režie:
Sbormistr:
Výtvarník scény:
Výtvarník kostýmů:
Korepetice:

Jiří Pinkas
Václav Návrat
zasloužilý umělec **Ilja Hylas**
Karel Kupka
Ota Schindler j. h.
Drahomíra Ritzová

Jindřich Ptáčník, německý král
Lohengrin
Elsa z Brabantu
Telramund, brabantský hrabě
Ortruda jeho choť
královský hlasatel
pážata

Karel Hanuš
Karel Průša
Oswald Bugel
Jaroslav Hlubek
Eva Gebauerová
Jitka Kovaříková
Čeněk Mlčák
Miloslav Tolaš
Agia Formánková
Eva Těluškinová
Jan Kyzlink
Vladimír Mach
Drahomíra Drobková
Anna Malířová
Věra Nováková
Libuše Šalomounová

Inspicent:
Napovídá:

Jaroslav Deršák
Karel Raška
Marie Pečínková

1

2

3

6

9

1. Ortruda Evy Těluškinové
2. Telramund Miloslava Tolaše
3. Telramund Čeňka Mlčáka
4. Ortruda Agie Formánkové
5. Král Karla Hanuše

4

5

Hof-Theater.
 Weimar, Mittwoch den 28. August 1850
 Zur Goethe-Feier:
Prolog
 von Hans Engelhard, verfasst von Fritz Schöler

Dramm
 Zum 2. Mal
Lohengrin.
 von Wolfram von Eschenbach.
 in 3 Akten.
 von Richard Wagner.

Ortrud	Agie Formánková	King	Hanuš
King	Hanuš	Ortrud	Agie Formánková
King	Hanuš	Ortrud	Agie Formánková
King	Hanuš	Ortrud	Agie Formánková

Preise der Plätze:

Parterre	1 bis 10 Rgr. — 20	Orchestra	20 Rgr. — 30
1. Rang	10 — 15	2. Rang	15 — 20
2. Rang	5 — 10	3. Rang	3 — 5

Anfang um 6 Uhr. Ende gegen 10 Uhr.

Das Theater wird halb 5 Uhr geschlossen.

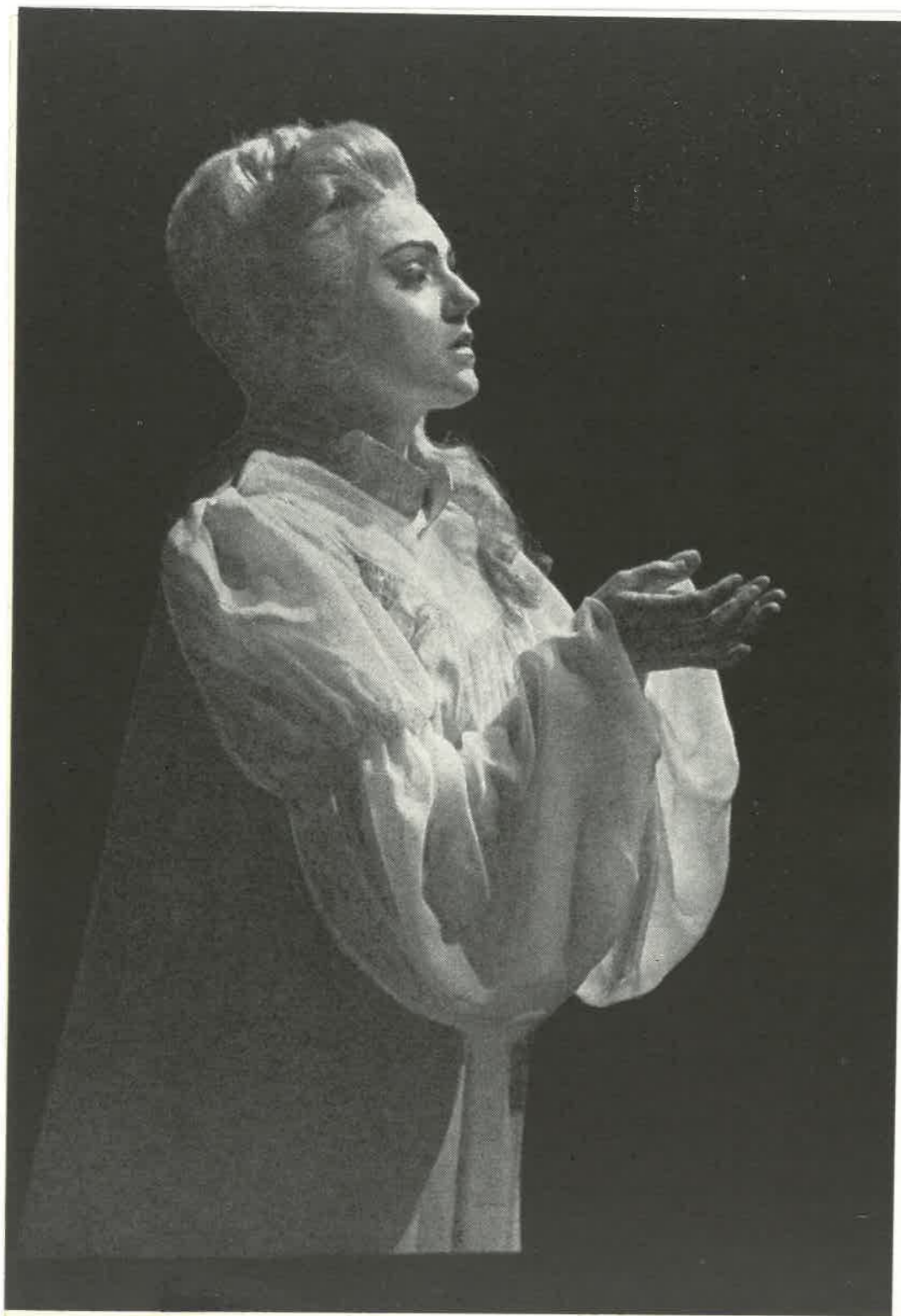
7

8

6. Elsa Jitky Kovaříkové
7. Lohengrin Oswalda Bugela
8. Lohengrin Jaroslava Hlubka
9. Král Karla Průši

Divadelní cedule prvního představení ve Výmaru r. 1850.

Elsa Evy Gebauerová

Tvůrce hudebního dramatu —
Richard Wagner

(1813 — 1883)

XIX. století bývá právem nazýváno údobím novodobé opery. Do vývoje romantické opery zasáhla plodně především Francie, Itálie a zvláště pak Německo, kde opera vyšla z typu singspielového a novými výrazovými prostředky tlumočila romantické, pohádkově democnické náměty, opírající se o lidové tradice a prvky. Zde je typickým představitelem C. M. Weber svou operou Čarostřelec. Dověšitelem pak a tvůrcem novoromantického hudebního dramatu se stává Richard Wagner.

Hlavní zásada romantismu — programovost v hudbě byla v jeho tvorbě přivedena k nejvyšším vrcholům. Wagner teoreticky zdůvodňoval, že slovo, řeč, hovoří k rozumu — kdežto hudba k citu člověka. V dokonalém hudebně-dramatickém díle se mají oba tyto sdělovací prostředky spojit a vzájemně se podporovat, aby bylo dosaženo dokonalého vyjádření programu, ideje.

Za základ své hudební tvorby pokládá motiv, jemuž odpovídá určitá představa. Hudební myšlenka je u Wagnera znakem konkrétním a znamená buď bytost, nebo děj, či určitou představu. Z koncepce těchto příznačných motivů je vytvořena jeho výstavba hudebního dramatu. Velká sugestivnost zpívaného slova je podepřena charakteristikou instrumentační. Wagner kladl velký důraz na orchestr, jehož podíl je v hudebním dramatu mimořádný a který je nositelem myšlenky díla.

Na své teorii hudebního dramatu pracoval Wagner v době své nejaktivnější revoluční činnosti (účastnil se drážďanského povstání r. 1848). V té době a pod dojmem revolučních událostí napsal svá nejlepší teoretická díla — Umění a revoluce, Opera a drama, Umělecké dílo budoucnosti.

I když na počátku svých šedesátých let začíná Wagner pronikavě měnit své politické, estetické a filosofické názory, které pak daly zcela jiný směr jeho názorům na hudbu a umění (dokončení Nibelungů a Parsifal), zůstává stále jedním z nejrevolučnějších zjevů německé hudby a světové kultury vůbec.

obsah

I. Elsa, dcera zemřelého vládce Brabant je obviněna hrabětem Telramundem z vraždy svého nezletilého bratra Gottfrieda. Toto kruté nařknutí Elsa nemůže vyvrátit, protože si sama nedovede vysvětlit bratrovo zmizení. Na výzvu královu, který byl povolán spor vyřešit, Elsa nevznáší svou obhajobu, nýbrž pouze vypravuje svůj sen.

Vyšla si s bratrem do lesa a unavena na chvíli ulehla a usnula. Ve snu viděla rytíře, který slíbil bojovat za její čest. Když procitla, bratra již nenašla. Král tedy stanoví, aby v tomto případě rozhodl boží soud. Telramund má hájit svou žalobu a rytíř, kterého si Elsa vybere, její nevinu. Dívka modlitbou vzývá rytíře svého snu a v okamžiku, kdy hlasatel marně vyvolává jejího obhájce, blíží se po řece člun, tažený labutí a na břeh vystupuje překrásný rytíř. Král jej uznává jako Elsinu obránce a Lohengrin se tedy obrací k dívce. Bude ji hájit, bude se za ni bít, však jen pod jednou podmínkou: že nikdy se nebude ptát po jeho jménu a původu. Dívka slibuje a zápas začíná. Telramund je po krátkém boji poražen a šlechtný vítěz mu daruje život.

II. Ortruda, žena Telramundova, nezlomena prohrrou připravuje pomstu. Osten její nenávisti je namířen proti tomu, kdo se postavil do cesty jejím plánům o uchopení moci a vlády v Brabantu. Chce za každou cenu odstranit Lohengrina. V masce pokory a lítosti se vetře k Else a pokouší se narušit dívčinu důvěru a lásku k rytíři. Telramunda pak přemluví, aby veřejně v chrámu, před svatebním obřadem obvinil Lohengrina ze zlých kouzel. Ani tehdy Elsa nezakolísá a neporuší slib. Její láska a důvěra v Lohengrina vítězí nad zlobou.

III. Když pak zůstává dívka s Lohengrinem ve svatební komnatě sama, začíná uvažovat nad zapovězenou otázkou. Nemůže se smířit s tím, že nezná toho, koho nejvíc miluje. Marně bojuje proti této myšlence. Konečně přemožena ptá se Lohengrina kdo je, odkud přichází, jaké je jeho jméno. V tom okamžiku vtrhne do komnaty se spiklenci Telramund a vrhá se na Lohengrina. Je však v souboji usmrcen a jeho tělo je dopraveno na rozkaz Lohengrinův ke králi. Se smutkem a bolestí se loučí rytíř se svým štěstím. Na otázku Else odpoví před králem, přede všemi.

Lohengrin konečně předstupuje před družinu královu. Vypovídá o přepadení a smrti Telramundově a Elsině porušení slibu. Nyní je povinen odpovědět na otázku, zde, přede všemi. Přichází z bájného Montsalvatu, kde je ukryt křišťálový pohár s krví Kristovou. Je jedním z rytířů svatého Grálu, kteří jsou vysláni chránit na zemi ctnost a pravdu. Nadpozemská síla svatého Grálu je mu propůjčena jen tak dlouho, dokud není poznán. Je-li však přinucen vyzradit svůj původ, musí se vrátit zpět.

Lohengrin končí svou zpověď a již se blíží tajemná labuť. Bolestně se loučí s Elsou a jeho poslední dar je modlitba, kterou je zrušena Ortrudina kletba a labuť se mění v Elsinu ztraceného bratra Gottfrieda, pravého dědice trůnu.

opery

